

FREDERIC II, JAUME I I NAPOLEÓ: TRES CONQUERIDORS I UN MUETZÍ

per Marco Pedretti

L'incident de Jaume I amb la mesquita de Múrcia recorda una altra anècdota que dues fonts àrabs ens narren sobre l'estada de l'emperador Frederic II a Jerusalem. Pressionat pel papa, Frederic finalment va emprendre la croada per la reconquesta de Jerusalem, que el soldà Saladí havia pres als croats l'any 1187. El 7 de setembre del 1228 Frederic va desembarcar a Acre, i el 17 de març del 1229 entrà a Jerusalem sense haver combatut contra els musulmans; l'emperador va poder aconseguir aquest èxit gràcies a un pacte amb el soldà del Caire, al-Kāmil, nebot i segon successor de Saladí, amb qui Frederic estava lligat per una relació d'amistat i simpatia molt estretes.

El primer dels autors àrabs que descriuen la vinguda de Frederic II a Jerusalem és Jamal ad-Din Ibn Wāsil (1207-1298). Era un funcionari al servei del soldà mameluc Baibars, que el 1261, uns quants anys més tard de l'episodi que ara ens ocupa, el va enviar com a ambaixador al rei de Sicília Manfred. La seva obra més important duu el títol de *Mufarrij al-kurūb fi ahbār banī Ayyūb* (L'alleujador de les perplexitats en la història dels Aiúbides).¹ En la seva relació de l'estada de l'emperador Frederic II a Jerusalem, Jamal ad-Din Ibn Wāsi explica l'anècdota següent:

L'Emperador va demanar al Soldà permís per visitar Jerusalem. El Soldà l'hi va concedir, i va manar al cadí de NablÚs Shams ad-Din (que la seva memòria sigui per sempre beneïda), que gaudia de prestigi i favor en la casa aiúbida, d'estar al servei de l'Emperador fins que hagués visitat Jerusalem i hagués tornat a Acre.[...] L'Emperador se'n va anar a la casa en què li havia estat donat allotjament i entrà en la seva habitació. El cadí Shams ad-Din va relatar a l'autor d'aquestes planes, Ibn Wāsi, el següent: «Havia recomanat al muezí de no fer pas la crida a la pregària aquella nit, per respecte al sobirà. Quan al matí vaig entrar davant d'ell, em va dir: —O, cadí! Per què els muezins no han fet la crida a la pregària com de costum? Li vaig respondre: —Aquest humil esclau els ho ha impedit, per respecte a la vostra Majestat! I ell va contestar: — T'has equivocat en aquesta teva acció; el meu propòsit principal per estar a Jerusalem a la nit era sentir la crida a la pregària dels muezins i les seves lloances a Déu durant la nit». Després se'n va anar i va tornar a Acre.²

¹ Publicat al Caire entre 1954 i 1972, en quatre volums (els primers tres editats per M. Shayyal i el quart per M.O. Hassanein Rabie).

² *Storici arabi delle Crociate*; a cura di F. Gabrieli, Torino: Einaudi, 1987, pàg. 267-268.

Un altre historiador àrab que també parla de la croada de Frederic II va ser Sibṭ Ibn al-Jawzi (1186-1256), autor del *Mir'at az-zamān* (El mirall dels temps), una monumental història universal. La seva versió d'aquest episodi és la següent:³

Al-Kāmil havia ordenat al cadí de Nablús Shams ad-Din de donar instruccions als muetzins per tal que durant tota l'estada de l'Emperador a Jerusalem no pugessin als minarets i no llencessin la crida a la pregària en el santuari. El cadí, però, s'havia oblidat d'advertir els muetzins. Així el muetzí 'Abd al-Karīm aquella nit a trencar d'alba va pujar al minaret (mentre l'Emperador s'allotjava en la casa del cadí) i va començar a resar els versets de l'Alcorà sobre els cristians, com «Déu no va tenir cap fill» (XXIII, 93) referint-se a Jesús fill de Maria, i d'altres de semblants. Al matí, el cadí va cridar 'Abd al-Karīm i va dir-li: «Què has fet? El Soldà ha ordenat això i allò!». L'altre li va contestar: «Em sap greu, però no m'havies avisat». La segona nit, per tant, ja no va pujar al minaret. L'endemà, l'Emperador va cridar el cadí, que havia entrat a Jerusalem per dur a terme les seves feines i que li havia consignat la ciutat, i li va dir: «Oh cadí! ¿On és aquell home que ahir va pujar al minaret i va dir aquelles paraules?». Ell va contestar-li el que el Soldà li havia recomanat, i l'Emperador va respondre: «Ho heu fet malament, cadí. ¿Voleu canviar els vostres ritus i la vostra llei i fe a causa meva? Si vós haguéssiu estat a casa meva, al meu país, ¿hauria manat aturar el so de les campanes a causa vostra? Redéu! No ho feu més! Aquest és l'únic error que he trobat en vós durant la meva estada». Després va distribuïr uns diners als encarregats, als muetzins i als devots del Santuari, donant a cadascú deu dinars. Només es va quedar a Jerusalem dues nits, després va marxar cap a Jaffa per por dels Templers, que el volien matar.⁴

Dos sobirans ben diferents

Frederic II s'havia sorprès, doncs, per l'absència de la crida a la pregària islàmica, mentre que per Jaume I “*lo sabaçalà*” seria un destorb. Sense atribuir a Frederic una actitud de “tolerància” social més pròpia de la Il·lustració, però que seria molt estranya al segle XIII, la diferència entre les reaccions de tots dos sobirans queda prou manifesta. Ens sembla evident que es pot dir que Frederic va reaccionar d'una manera diferent de Jaume I no pas perquè fos més “ecumènic” que ell, ni perquè fos “un materialista, que feia broma del cristianisme” – com escriu al-Jawzi –, sinó perquè era molt menys “croat” que Jaume I. En efecte, l'emperador Frederic no tenia gens ni mica l'esperit croat, ni tan sols quan va reconquerir (d'una manera molt fràgil) la Ciutat Santa. Per tant, ens sembla que aquests dos episodis (per cert dues anècdotes menors tant en el *Llibre dels fets* com en les cròniques de la “croada” de Frederic II) ofereixen de tota manera un bon retrat de tots dos reis: Frederic II, raonable i interessat en les tradicions diferents de l'europea i cristiana, i Jaume I, entusiasta i amarat de cap a cap de l'ideal de la croada.

La reacció de Jaume I

Si avancem en el temps uns cinc-cents anys (i un xic més), arribem a una època ben diferent de la de les Croades: l'època de les campanyes militars de Napoleó Bonaparte. En la seva marxa des d'Egipte cap a Acre (on seria derrotat l'any 1799), Napoleó va instal·lar

³ Un facsimil d'un manuscrit d'aquesta obra va ser publicat l'any 1907 per Jewett (Sibṭ al-JAWZI, *Mir'at al-zamān*; ed. James R. Jewett, Chicago: University of Chicago Press, 1907), i va ser imprès novament els anys 1951-1952 a Haiderabad. És una edició parcial del *Mir'at*, que conté la descripció dels anys 1101-1256 (495-654 de l'Hègira).

⁴ *Storici arabi delle Crociate*, op. cit., pàg. 271.

el seu quarter general al convent franciscà de Ramla, entre Jerusalem i la Mediterrània, l'agost de 1798. Aquesta ciutat va ser fundada pels àrabs al segle VIII i fou la capital del districte de Palestina fins a l'època de les croades. El rei Ricard Cord de Lleó la féu fortificar. Els croats reconeixien en Ramla l'Arimatea de què parlen els Evangelis, pàtria d'aquell Josep que va cedir la seva tomba per a sepultar Jesucrist, i uns segles després els franciscans hi van construir un convent i una església en honor a sant Josep d'Arimatea, just a prop de la "Mesquita Blanca" (*al-Masğid al-Abyad*), aixecada al segle VIII. Quan Napoleó va arribar a Ramla, les coses no anaven gaire bé per l'exèrcit francès: la pesta començava a propagar-se entre els soldats, i la marxa a través de Palestina era molt més dura del que s'havia pensat. Una llegenda narra que un matí el cant del muetzi del minaret de la mesquita blanca va destorbar tant Napoleó que el general francès va aixecar-se i va disparar des la seva finestra contra el pobre muetzi, que va morir en l'acte (sembla que, per venjança, els turcs mataren tots els frares del convent...).⁵

Frederic II agraiïa als seus amfitrions el cant del muetzi, que potser li recordava el rerefons sonor de les nits a Palerm. Per Jaume I la crida nocturna a la pregària no era "cosa covinent", però de fet el que l'interessava més era obtenir la mesquita en l'indret més important de Múrcia i fer-ne una església; el cant de l'*adān* potser no li era molt agradable, però hi reconeixia tot el seu valor simbòlic. Per Napoleó el cant del muetzi era només un soroll nocturn que causava molèsties, i la solució més ràpida va ser la de tornar a instaurar el silenci.

© Marco Pedretti

⁵ GRADENWITZ, Peter. *Félicien David (1810-1876) and French Romantic Orientalism*. The Musical Quarterly, Vol. 62, No. 4, (Oct., 1976), pàg. 472.